

СТ А Н О В И Щ Е

От: **проф. д.н. Божидар Виолинов Божинов**
СА „Д. А. Ценов”, Свищов;
Научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка”

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка” (Банково дело) в УНСС.

Автор на дисертационния труд: *Илиана Видинова Андропова*
Тема на дисертационния труд: *Състояние и проблеми на банковото посредничество при усвояване на европейски фондове в България*

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №1581/15.07.2020 на Ректора на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „Финанси“, Финансово счетоводен факултет на УНСС по „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка” (Банково дело) съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС №933/16.04.2013 г. Обучението е осъществено в *задочна* форма през периода 11.04.2013 – 11.04.2020 г.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд на тема „Състояние и проблеми на банковото посредничество при усвояване на европейски фондове в България“ отговоря напълно на съдържанието. Обемът от 298 страници считам, че е повече от достатъчен за изясняване на авторската теза.

Темата е особено актуална в контекста на ключовата роля на средствата от фондовете на Европейския съюз като основен фактор за икономическия растеж на националната икономика, поставяйки акцент върху състоянието и проблемите на банковото посредничество при усвояване на средствата по оперативни програми от ЕС.

Докторантката си поставя за основна цел в дисертационния труд „да се изследва ролята на банковото посредничество при усвояването на средствата от фондовете на ЕС, да се анализират проблемите, възникващи при упражняване на финансиращата функция на банките при мостово кредитиране на проекти, съфинансирани от ЕС, и да бъдат изведени възможни насоки и мерки за преодоляването им“.

Във връзка с нейното постигане в дисертацията са поставени 6 изследователски задачи:

1. Да бъде направен обобщен преглед на характеристиките и усвояемостта на оперативните програми към Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС за Програмните периоди 2007 – 2013 г. и 2014 – 2020 г., придружен с проучване на използваните финансови инструменти на ЕС за двата периода.

2. Да се очертаят тенденциите при движението на основните макроикономически показатели, върху които усвоените средства от фондовете на ЕС оказват влияние, чрез обобщаване на резултатите от симулационния модел SIBILA, версия 2.0, на Министерство на финансите.

3. Да бъдат изведени основните проблеми, пред които се изправят участниците в процеса на усвояване на средствата от фондовете на ЕС, с акцент върху проблемите на бенефициентите при търсене на съфинансиране на проектните дейности.

4. Да бъде направен анализ на функциите на банките като посредник между бенефициерите и бенефициентите в процеса на усвояване на средствата от фондовете на ЕС, като обстойно се изследва финансиращата им роля с обхват върху видовете и характеристиките на основните механизми за мостово финансиране.

5. Да се направи иконометрично оценяване на ролята на банковото посредничество при усвояването на средствата от фондовете на ЕС чрез регресионен анализ за изследване влиянието на броя на одобрените дългосрочни кредити в банковата система и темпа на инфлация върху сумата на получената безвъзмездна помощ по оперативните програми.

6. С помощта на дескриптивен анализ да се изведат основните проблеми, които възпрепятстват банките да дадат положително решение за инвестиционно и мостово финансиране, и да бъдат дадени предложения за преодоляването им с поглед към следващия Програмен период 2021 – 2027 г. с цел увеличаване на усвояемостта на средствата от фондовете на ЕС и подобряване на основните макроикономически показатели в страната в съответствие с политиката по сближаване на икономиката ни към средните нива на Съюза.

Авторката дефинира като обект на своето изследване „банковото посредничество при усвояване на средствата от фондовете от ЕС в България“, а като негов предмет „състоянието на банковото посредничество при усвояване на средствата от фондовете на ЕС в България и проблемите, пред които се изправят банките при изпълнение на функцията си на съфинансираща институция на етап решение за кредитиране на проекти с бенефициенти, представители на сегмент МСП“.

В контекста на гореизложеното, изследователската теза е дефинирана като „банковите институции успешно допринасят към процеса на реализиране на проекти по оперативни програми на ЕС и към размера на усвояване на ЕФ основно чрез предоставяне на финансиране на бенефициентите на безвъзмездна помощ. Банките не предоставят обаче на всяка цена мостови кредити – те запазват изискванията си към кредитополучателите аналогични спрямо прилаганите общи критерии за установяване на кредитоспособност при юридически лица“.

Използваната литература за написването на дисертационния труд обхваща 140 източници (131 на български и 8 на английски език), както и 65 интернет източника. Използваната литература е актуална и релевантна към анализирания проблематика.

Дисертационният труд е написан на разбираем език с коректно ползване на специализираната научна терминология по проблематиката. Не се забелязва наличие на значителни отклонения от тезите в изложението, повторения на виждания и пасажии, както и наличие на логически противоречия и съразмерност на частите. Изчисленията в дисертацията се базират на утвърдени математически и статистически подходи и модели, които коректно и уместно са приложени към анализирания данни.

Считам, че авторката се е придържала към правилата за научна етика при създаването на научни изследвания, като коректно е цитирала използваните литературни източници.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В дисертационното изследване са използвани следните научно-изследователски методи:

- Хипотетичен метод при формулиране на изследователски хипотези.
- Дескриптивен анализ на динамиката на факторите, използвани за разработването на иконометричния модел и на причините за отказ на нови искания за инвестиционно финансиране.
- Корелационен анализ за установяване на числова характеристика на проявлението на зависимостите, т.е. за изследване на силата на връзката и на нейната посока (права или обратна) между измененията в БВП, в темпа на инфлацията, в броя и в сумата на отпуснатите кредити от банковата система за нефинансовия сектор със срок над 1 година спрямо размера на направените плащания по оперативни програми за разглеждания период.
- Иконометрично моделиране на връзката между броя на дългосрочните кредити, отпуснати в рамките на банковата система на България за нефинансовия сектор, и степента на усвояване на средствата от фондовете на ЕС по оперативни програми в страната през разглеждания период чрез регресионен анализ.

В процеса на изследването са използвани надеждни и достоверни източници на данни като Националният статистически институт, Българската народна банка, Министерството на финансите и на една от водещите търговски банки в страната.

Сред по-важните научни и/или научно-приложни резултати от проведеното изследване можем да открием следните:

- Представените доказателства, че предоставената безвъзмездна финансова помощ от ЕС води до значително подобрене на основните макроикономически показатели на България (особено през периода на световната финансова криза), като 0, ефектът от усвоените средства върху нивото на БВП за 2019 г. е повишение с 5,5 %.
- Доказване на ключовата роля на банковия сектор при усвояване на еврофондовете чрез доказване на наличието на права зависимост между броя на дългосрочните кредити, отпуснати от банковата система за нефинансови предприятия, и размера на реално получените плащания по оперативни програми от ЕС.

- Констатацията, че критериите за оценка на кредитоспособността на кредитополучателите от малкия и средния бизнес през 2013 г. и 2017 г. са идентични, независимо дали става въпрос за стандартно инвестиционно финансиране, за финансиране на разходи по проекти по сключени договори с оперативни програми или за кредити, подкрепени с гаранции.
- Дефиниране на основните проблеми при финансиране на представители от сегмент МСП – липсата на собствено участие или невъзможност за доказване на произхода му, финансов риск и по-конкретно висока задлъжнялост на дружествата и ниско ниво на оперативна печалба, в комбинация с недостатъчно по размер и/или неприемливо по вид обезпечение и лоша кредитна история.

Като съществен принос в резултат на настоящето дисертационно изследване може да се посочи дефинирания набор от предложения на авторката за подобряване на условията и повишаване на облекченията по специфичните финансови инструменти на ЕС, включващи: създаване на специфични гаранционни инструменти за кредити на юридически лица с предмет на действие в приоритетни сектори; въвеждане на скала за оценка на инвестиционни кредити според приноса, който ще има реализацията им към приоритетните сектори и пропорционално увеличаване на размера на гарантираната главница по кредита с ръста в отчетния принос; създаване на специфични гаранционни инструменти за кредити на юридически лица с установен компонент – висок финансов риск, които да касаят отново области и приоритети с особена важност.

Гореизложеното ми дава основание да смятам, че авторката е изпълнила поставените цели и задачи в дисертационния труд.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Сред водещите научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд могат да се открият:

1. Идентифициране на основните проблеми при вземане на решение за финансиране от банките на проекти.

2. Доказаната права зависимост между броя на дългосрочните кредити, отпуснати от банковия сектор за нефинансови предприятия, и размера на реално получените плащания по оперативни програми от ЕС.

3. Доказаните взаимовръзки между измененията в БВП и темпа на инфлацията спрямо размера на направените плащания по оперативни програми

4. Направени препоръки към търговските банки относно механизми, способстващи към по-висок процент на одобрени инвестиционни кредити и по-висок размер на усвоените средства от фондовете на ЕС.

Считам, че постигнатите резултати, направените заключения и дефинираните приноси са изцяло авторски.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Представените 5 броя публикации (доклади) са изцяло авторски и отразяват основни и ключови моменти от дисертационния труд, като по този начин запознават

научната и професионална общност в България с постигнатите резултати от дисертационното изследване. В публикациите е използван научен израз, а изследванията са извършени с адекватен и приложим инструментариум.

6. Оценка на автореферата

По отношение на обема и съдържанието на автореферата, считам, че той е в достатъчен обем и коректно, пълно и точно отразява в резюме съдържанието и достиженията в дисертационното изследване на автора.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

В науката никога не съществува изследване, за което да можем да кажем че е окончателно завършено и няма потенциал за бъдещо развитие и усъвършенстване. Същото се отнася и за дисертационния труд на докторант Андропова.

Бих помолил докторантката да вземе отношение по следния въпроси в хода на защитата: *Бихте ли дали оценка на практическата възможност за прилагане на предложените от Вас специфични гаранционни инструменти в реалната банкова практика? До каква степен възприемането на подобен подход в е противоречие с механизмите за обективна оценка на кредитния риск на кредитополучателите?*

8. Заключение

Общото ми становище е: авторката е разработила дисертация, която има ясно формулиран проблем, цел и задачи, предполагащи научно изследване; дисертацията е доказателство, че Илиана Андропова познава научната литература и научните постижения в тази научна област, открила е значими проблеми, систематизирала е изследваната проблематика, правилно е интерпретирала резултатите от научното изследване, оформила ги е и ги е представила разбираемо и логично. Дисертационният труд съдържа научни или научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и показва, че кандидатката притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания.

Това е основание да дам своята подкрепа чрез **положителна оценка** на дисертационния труд на Илиана Андропова, и **да препоръчам на членовете на научното жури** по процедура по публична защита на дисертационен труд на тема „Състояние и проблеми на банковото посредничество при усвояване на европейски фондове в България”, **да присъдят на докторант Илиана Видинова Андропова образователната и научна степен „доктор ” в професионално направление 3.8. Икономика, по научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка” (Банково дело).**

25.09.2020 / Велико Търново

Подпис:
Проф. д.н. Б. Божинов